

Nijer’de Uranyum Çıkmazı: Yeni Sömürgecilik ve Çatışma

Güngör ŞAHİN*
Mertcan KÜÇÜK**

Özet

Nükleer reaktörlerde yakıt olarak kullanılan uranyum, zincirleme reaksiyon sonucu açığa çıkan olağanüstü buhar vasıtasıyla elektrik enerjisine dönüştürülmesi ile dünyanın en önemli doğal kaynaklarından birisi olmuştur. Günümüzde Fransa elektrik ihtiyacının %71’ini nükleer reaktörlerden karşılarken yerli kaynaklarının yetersiz olması sebebiyle uranyumu diğer ülkelerden ithal etmektedir. Fransa’nın ithal ettiği uranyumun %60’ı Nijer’deki uranyum yataklarından gelmektedir. Fransa ve Nijer ilişkisini şekillendiren uranyum ticareti; Nijer’e ekonomik refah getirmemekte, bölgede hak iddiasında bulunan Tuaregler Nijer için güvenlik problemi oluşturmaktadır. Bu makalede; doğal kaynaklar, sömürgecilik ve çatışma ilişkisi üzerinden Nijer’deki Fransa ve Tuareg sorununun irdelenmesi amaçlanmaktadır. Doğal kaynaklar üzerindeki yeni sömürgecilik uygulamalarının ve çatışma dinamiklerinin Nijer örneği ile incelenmesi konunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Konunun incelenmesi için nitel araştırma yöntemi benimsenerek tanımlayıcı araştırma kapsamında vaka çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda Nijer’in sahip olduğu uranyum kaynağının Fransa ve Tuaregler örneğinde yeni sömürgecilik uygulamalarına ve güvenlik sorunlarına neden olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Nijer, Fransa, Uranyum, Tuaregler, Çatışma

Uranium Paradox in Nijer: New Colonialism and Conflict

Abstract

Uranium, which is used as a fuel in nuclear reactors, has become one of the most important natural resources of the world by using the extraordinary heat released because of the chain reaction into electrical energy by means of steam. Currently, France meets seventy one per cent of its electricity needs from nuclear reactors and and it imports uranium from other countries due to insufficient domestic resources. Sixty per cent of the uranium imported by France comes from uranium deposits in Nijer. Natural resources that shape the relations between France and Nijer in particular uranium, it does not bring economic prosperity to Nijer. However claiming political and economic rights by Tuaregs in the region create a security problem for Nijer. This article aims to examine the problem of France and Tuaregs in Nijer caused by the relationship between natural resources, colonialism and conflict. Examining the dynamics of the new colonialism and conflict based on natural resources regarding the case of Nijer is essential for understanding of this subject. This study carried out within the scope of descriptive research by adopting a qualitative method for studying this subject. As a result of this research work its obvious that the uranium resource owned by Nijer caused a colonial and conflictual ties in the case of France and Tuaregs.

Keywords: Nijer, France, Uranium, Tuaregs, Conflict

* Dr.Öğr.Üyesi, Millî Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN), Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-posta: gsahin@msu.edu.tr, gungor_sahin@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-6296-8568

** Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN), Güvenlik Araştırmaları Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, ATASAREN, Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı, mertcankucuk133@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2103-5830

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Dwight D. Eisenhower’ın Birleşmiş Milletler (BM)’de 1953 yılında yaptığı “Barış için Atom” konuşması, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması (Non-Proliferation Treaty-NPT) kapsamında devletlerin nükleer teknolojiyi ‘barışçıl’ amaçlar doğrultusunda elektrik üretimi, sağlık ve tarımsal verimliliğin artırılması gibi alanlarda kullanılmasının önünü açmıştır. 1960’ta ilk atom bombasını Cezayir Sahrası’nda test eden Fransa, uranyum ihtiyacını karşılamak için Afrika’daki eski sömürgelerinde çeşitli anlaşmalar aracılığıyla maden işleme tesisleri kurulmasını sağlamıştır. Fransa’nın uranyum ihtiyacı, yeni sömürgecilik bağlamında eski sömürgelerine yeniden yönelmesini beraberinde getirmiştir. Bu süreçte dünyanın altıncı en büyük uranyum yataklarına sahip ülkesi olan Nijer, Fransa için önemli bir paydaş devlet olmuştur. Fransa’nın elektrik ihtiyacının neredeyse %60’ı Nijer’den ithal edilen uranyumdan üretilmesine rağmen Nijer, Afrika’nın en fakir ülkelerinden biri olma özelliğini korumaktadır. Nijer’in uranyum gelirlerinin yetersiz olmasının yanında tesislerin Tuareglerin yoğun yaşadıkları bölgede bulunması uranyum üzerinde hak taleplerini, gelirlerden daha fazla ve adil pay alma isteğini beraberinde getirmiştir.

Bu makale, Nijer’in sahip olduğu doğal kaynakların uranyum üzerinden yeni sömürgecilik ve iç çatışma ile ilişkisini analiz etmeye odaklanmaktadır. Bu kapsamda Fransa’nın sömürge dönemi sonrası Nijer politikası, üretim tesisleri ve Tuareglerin uranyum üzerinden oluşturduğu iç çatışmanın nedenlerinin tartışılması amaçlanmaktadır. Makalede bu amaca ulaşmak için “Devletlerin sahip oldukları doğal kaynaklar istikrarsızlığa sebep olur mu?”, “Fransa, Nijer’in doğal kaynaklarına yönelik yeni sömürgecilik yaklaşımı sergilemekte midir?” ve “Tuareglerin Nijer’de yürüttüğü çatışma, uranyum ile ilişkilendirilebilir mi?” sorularına cevap aranmaktadır. Bu araştırma, “Fransa’nın sömürgecilik geçmişi Nijer’deki uranyum madenlerine ulaşmasını kolaylaştırmakta, Tuareglerin Nijer yönetimine karşı yaptıkları direnişte doğal kaynakların etkisi bulunmaktadır” hipotezini sınamaktadır.

Çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesini oluşturan post-kolonyal kuram, eski sömürge devletlerinin nasıl yeniden sömürü düzeni geliştirdikleri ve dolayısıyla Batı’nın diğerleri üzerindeki hegemonyasını nasıl korudukları sorularına çeşitli yanıtlar geliştirmektedir.¹

Bu makalenin giriş bölümünde araştırma soruları ve hipotez ortaya konularak analitik yapı oluşturulmuştur. İkinci bölümde kavramsal ve kuramsal çerçeve, post-kolonyal ve modern dünya sistemi kuramları, doğal kaynakların çatışma üzerindeki etkisi mevcut yazın kapsamında incelenmiştir. Üçüncü bölümde Fransa ve Nijer’in sömürge ve sömürge sonrası ilişkilerinin yanı sıra yeni sömürgecilik faaliyeti olarak uranyum tesislerinin kurulması ele alınmıştır. Son bölümde ise iç çatışmanın bir nedeni olarak uranyum ve Tuaregler analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde ise ulaşılan bulgular değerlendirilmiştir.

Yöntem ve Yazın

Konuyu açıklamak ve analiz etmek adına nitel yöntem benimsenerek tanımlayıcı araştırma tercih edilmiştir. İngilizce ve Türkçe yazın taraması kapsamında sömürge ve çatışma ilişkisi çerçevesinde Fransa ve Tuareg vakaları analiz edilecektir. Fransızca kaynakların dil engeli sebebiyle kullanılamaması çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Fransızca metinler ile desteklenen yeni çalışmalar konunun daha kapsamlı incelenmesini sağlayabilir ve önemli bulgular elde edilebilir.

¹ Balcı, Ali. "Post-Kolonyalizm", Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular, Kardaş, Şaban ve Balcı, Ali (ed.), Küre Yayınları, İstanbul, 2014, s.257.

Yeni sömürgecilik çalışmaları kapsamında Walter Rodney'in 1973'te kaleme aldığı *Avrupa Afrika'yı Nasıl Geri Bıraktı?* (How Europe Underdeveloped Africa) adlı kitap yazında önemli bir kaynaktır. Yeni sömürgeciliğin, Afrika'nın özgürleşmesi ve kalkınması için çeşitli politikaların formüle edilebileceği kapsamlı bir araştırma alanı olduğunu belirten Rodney; sömürge döneminde, Afrika'da aşırı az gelişmişliğe Avrupa'da ise gelişmişlik düzeyinin artmasına yol açtığı diyalektik bir etkileşimden bahsetmektedir.² Andrew W. M. Smith ve Chris Jeppesen ise *Britain, France and the Decolonization of Africa* derlemesinde sömürgeciliği; fiziksel, ırksal, ekonomik ve dilsel faktörlerin yanı sıra dekolonizasyon çerçevesinde Avrupa'nın siyasi düzenlemeler aracılığıyla Afrika'yı kendine tabi kılmasını bilgi-iktidar ekseninde incelemektedir. Smith ve Jeppesen, bağımlılık ya da kapitalist devletlerin yeni sömürgeciliğe dayanan fikirlerinin ortaya çıkışını, neo-Marksizm ve Soğuk Savaş siyasetine dayandırmaktadır.³ Mark Langan, *Neo-Colonialism and the Poverty of development in Africa* başlıklı çalışmada bağımlılık kuramı ile neo-Markist düşüncenin örtüştüğü noktalara vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte Langan, birçok bağımlılık kuramcısının belirgin ekonomik determinizmlerinin aksine, siyasi politikaların ön plana çıkarılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca Nkrumah'ın çalışmalarını eleştirel bir şekilde inceleyen Langan, yeni sömürgeciliğin Afrika'daki egemenlik ve gelişmişlik sorunlarının çözümüne engel olduğunu belirtmektedir.⁴

Bağımlılık kuramının öncülerinden Immanuel Wallerstein ise "The Modern World System" başlıklı kitabında, az gelişmişliğin aslında gelişmiş merkez ülkeleri ile az gelişmiş çevre ülkelerin tümünü içine alan kapitalist dünya sisteminin bir sonucu olduğunu iddia etmektedir. Wallerstein'in modern dünya sistemi, devlet egemenliğinin varsayıldığı gibi yatay değil dikey düzenlendiği ve kapitalist girişimlerin çıkarını korumak için ilişkilerin anarşik değil hiyerarşik olduğuna yönelik sistemik bir yaklaşım sunması açısından yararlı bir analiz çerçevesi oluşturmaktadır.⁵ Bu bağlamda birçok araştırmacı Afrika'daki yoksulluk, otoriter yönetim, çatışma ve iç savaş gibi yapısal sorunları doğal kaynaklar üzerinden analiz etmeye başlamıştır. Bu yazarlardan biri olan Abiodun Alao, *Natural Resources and Conflict in Africa: The Tragedy of Endowment* kitabında Afrika ülkelerindeki doğal kaynaklar ve çatışmalar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Alao, Afrika kıtasındaki iç çatışmalardan bazılarını doğal kaynakların kontrolü üzerindeki rekabet ile ilişkilendirmiş ve durumu "kaynak laneti" olarak nitelendirmiştir.⁶

Yeni Sömürgecilik ve Doğal Kaynaklar

15'inci ve 16'ncı yüzyıllarda meydana gelen önemli keşifler, denizlere yönelik ilginin seyrini değiştirmiştir. Pusulanın geliştirilmesi, dayanıklı gemilerin inşası ve denizciliğin artan önemi ile Portekiz Prensi Henry'nin dönemin yabancı denizcilerine destek vermesi coğrafi keşiflere hız katmıştır. İlk olarak Portekizliler, Avrupa'da tükenen değerli madenlere alternatif doğal kaynaklar için Afrika'ya yönelmişlerdir.⁷ Denizcilerin keşif

² Rodney, Walter, *How Europe Underdeveloped Africa*, Bogle-L'Ouverture Publications, London and Tanzanian Publishing House, Dar-Es-Salaam, 1973.

³ Jeppesen, Chris and Smith, W.M. Andrew, *Britain, France and the Decolonization of Africa: Future Imperfect?*. UCL Press, London, 2017.

⁴ Langan, Mark, *Neo-Colonialism and the Poverty of Development in Africa*, Springer, 2017.

⁵ Küçük Mustafa, "Marksist Teoriler" Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular, Kardeş, Şaban ve Balcı, Ali (ed.), Küre Yayınları, İstanbul, 2014, s.203-205.

⁶ Alao, Abiodun, *Natural Resources and Conflict in Africa: The Tragedy of Endowment*, University Rochester Press, New York 2007.

⁷ Özensoy, Ahmet, Utku, 15 ve 16. Yüzyıllarda Sömürgecilik Hareketleri, Fiyat Devrimi ve Sömürgecilik İdeolojisi Tarih ve Gelecek Dergisi, 5/3, Aralık-2019, s.822.

seferleriyle başlayan dolaylı Afrika sömürsü, ticaret şirketleri ve sömürge yönetimlerinin kurulmasıyla yeni ve acımasız bir boyuta ulaşmıştır. 15'inci yüzyılda yeni deniz ticaret yollarının keşfi Avrupa'nın dünya hâkimiyeti, denizcilik, askerî ve teknik alanlardaki üstünlüğüne dayanıyordu. Bu alanlardaki üstünlük, Afrika'da köleliği ve sömürüyü kolaylaştıran bir avantaj olarak öne çıkmıştır.⁸ Portekiz'in ardından İspanya, Birleşik Krallık ve Fransa doğal kaynaklara erişmek, ticaret yollarını kontrol etmek, ucuz iş gücü elde etmek ve köle ticareti yapmak amacıyla Afrika'ya odaklanmışlardır.

Sanayi Devrimi'nin ardından artan hammadde ve pazar ihtiyacı "Afrika için Mücadele" (Scramble for Africa) yapmayı hızlandırmıştır. 1884-1885 Berlin Konferansı ile birlikte devletler yeni sömürgeler elde etme girişimlerine ek olarak var olan sömürgelerinde kontrolün sağlanması için çeşitli politikalar benimsenmişlerdir. Birleşik Krallık bazı sömürgelerinde dolaylı yönetim şekli izlemiş, böl-parçala-yönet stratejisi olarak bilinen yerel liderden ya da kabile şeflerinden birini ötekine tercih ederek yönetmeyi hedeflemiştir.⁹ Fransa ise sömürgelerinde doğrudan bir yönetim şekli izleyerek Sömürge Bakanlığı kurmuştur. Böylece Paris merkeze bağlı, tam hâkimiyet prensibi izleyerek sömürgeler üzerinde kalıcı yönetim kurmayı amaçlamıştır. Diğer yandan devletler sömürgelerinin devamlılığını sağlamak için askerî ve idari politikalara ek olarak dil, eğitim, misyonerlik faaliyetleri ve kültürel bağlar oluşturmaya çalışmışlardır. İngiltere eğitilmiş zümre oluşturarak gelecekte söz konusu ülkelerin yönetimlerinde etki sahibi olmak için dil ve eğitim desteğinin yanında sömürgelerini İngiliz Milletler Topluluğu çatısı altında birleştirmiştir.¹⁰ Fransa ise sömürgelerinin kendisine daha bağımlı hâle gelmesi için kendi Merkez Bankası tarafından basılan CFA frangının Frankofon ülkeler arasındaki ticarete kullanılmasını zorunlu hâle getirmiştir.¹¹ Nijer'in hâlen CFA kullanıyor olması uluslararası ticarete ve para hareketlerinde doğrudan Fransa ile bağımlılık ilişkisine işaret etmektedir.

Wallerstein bu bağımlılık ilişkisini temel malların ve hammaddelerin çevre ve yarı çevre olarak sınıflandırılan ülkeler tarafından merkeze akışı olarak tanımlamaktadır.¹² Modern Dünya Sistemi, gelişmiş "merkez" devletlerin egemen olduğu, zayıf ve fakir devletlerin merkez tarafından sömürüldüğü ekonomik düzenin varlığına dikkat çekmektedir. Fransa ve Nijer arasındaki bağımlılık ve ekonomik ilişkilerin merkez-çevre üzerinden şekillendiği söylenebilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan bağımsızlık hareketleri, Soğuk Savaş'ın da etkisiyle hız kazanmıştır. Sömürgeci devletler Afrika'dan çekilirken kabile, etnik köken, sosyoekonomik ve politik farklılıklara dayanan çatışmalarda kendi çıkarlarını korumak amacıyla bağımsızlıklarını yeni kazanan devletler ile çeşitli askerî ve ekonomik anlaşmalar imzalamışlardır. Ekonomik anlaşmaların en dikkat çekici noktası ise doğal kaynakların kullanımını ve ticaretidir. Afrika'daki kaynakların yönetimi ve kontrolü, kabilelerin doğal kaynaklardan elde ettikleri gelirleri en üst seviyeye çıkarmak istemesi ve kazançlarını sürdürmek için madenler üzerine rekabete girmeleri yeni çatışmalara sebep olmuştur.¹³ Afrika'daki bu tür çatışmaların sayısının artmasıyla birlikte, çatışmalardan etkilenen devletler hakkında haberler, makaleler ve araştırmaların sayısı da artmıştır. Birçok araştırma doğal kaynak temelli çatışmalar üzerinde durarak bunların nedenlerini, kapsamalarını ve

⁸ Rodney, Walter, a.g.e. s.116.

⁹ Smith ve Jeppesen, a.g.e. s.8.

¹⁰ Aynı yerde.

¹¹ Uygur, Erdoğan ve Uygur, Fatma, Fransız Sömürgecilik Tarihi Üzerine Bir Araştırma, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 173, no. 173, 2014, s.276.

¹² Wallerstein, Immanuel, The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. Vol. 1, University of California Press, California, 2011.

¹³ Alao, a.g.e., s.4.

içeriklerini tartışmıştır.¹⁴ John Markakis tarafından yapılan bir çalışma, Afrika'daki çatışmalarda kaynakların rolüne, kaynakların savaşları nasıl körüklediğine ve sürdürdüğüne odaklanmıştır; Nijerya'daki petrol, Angola'daki petrol ve elmas, Liberya'daki kauçuk ve kereste, Sierra Leone'deki elmas ve Zimbabve'deki toprak paylaşımına vurgu yapmıştır.¹⁵

Genel olarak, doğal kaynaklar Afrika'daki çatışmalarla üç şekilde ilişkilendirilmiştir:

(a) doğal kaynakların doğrudan veya dolaylı bir çatışma nedeni oluşturduğu durumlar;

(b) doğal kaynakların çatışmaları beslediği ve/veya sürdürdüğü durumlar ve

(c) anlaşmazlıkları çözme çabalarında kaynakların dikkate alındığı durumlardır.¹⁶

Bununla birlikte, doğal kaynakların çatışmanın tek nedeni olarak karşımıza çıkmadığını belirten Abiodun Alao, doğal kaynak sorununa ek olarak etnik köken, sınır veya ideolojik anlaşmazlıklar gibi konuların da etkili olduğunu ileri sürmüştür.¹⁷ Johan Galtung bu noktada şiddetin yapısal unsurlarına dikkat çekmiştir. Bu müellife göre, temel insani ihtiyaçların karşılanmaması, açlık, hastalıklar, eşitsizlik ve adaletsiz toplumsal yapıların neden olduğu şiddet¹⁸ çatışmalara sebep olmaktadır.

The Fund for Peace (Barış Fonu) devletleri siyasi, sosyal ve ekonomik on iki gösterge temelinde ve her göstergeyi 1'den (en iyi) 10'a kadar (en kötü) sayısal değerler üzerinden derecelendirerek hazırladığı Kırılgan Devletler Endeksi'nde¹⁹ Nijer, 2020 raporunda 97,3 puan ile 178 ülke arasında 19'uncu sırada yer almıştır. Grafik 1'de 2006-2020 döneminde ekonomik kayıp, eşitsiz gelişim, insan hakları ihlalleri, mülteci hareketliliği ve dış müdahale göstergelerinden anlaşılacağı üzere Nijer'in içerisinde bulunduğu durum yukarıda işaret edildiği gibi Galtung ve Alao'yu destekler niteliktedir.

¹⁴ Doğal kaynaklar ve çatışma ilişkisi için bakınız: Humphreys, Macartan, "Natural Resources, Conflict, and Conflict Resolution: Uncovering The Mechanisms, *Journal of Conflict Resolution*, no. 4, 2005, p.p. 508-537. Ross, Michael, L. What Do We Know About Natural Resources and Civil War?, *Journal of Peace Research*, 41, no. 3, 2004, p.p. 337-356., Alao, Abiodun, *Natural Resources and Conflict in Africa: The Tragedy of Endowment*, a.g.e., Siri Aas Rustad and Helga Malmin Binningsbø, *A Price Worth Fighting For? Natural Resources and Conflict Recurrence*, *Journal of Peace Research*, 49, no. 4, 2012, p.p. 531-546.

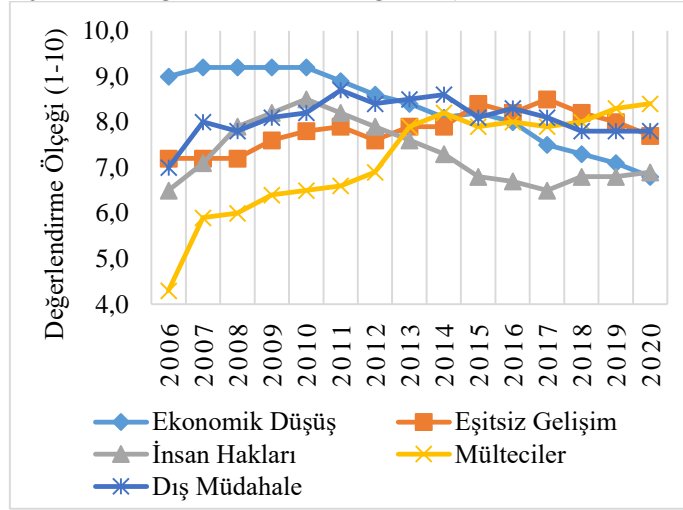
¹⁵ Markakis, John, *Resource Conflict in the Horn of Africa*, Sage Publications, London, 1998.

¹⁶ Alao, a.g.e., s.4.

¹⁷ Aynı yerde.

¹⁸ Galtung, Johan, Dietrich Fischer, *Pioneer of Peace Research*. Vol. 5. Springer, 2013, s.10.

¹⁹ Karakuzu, Taner ve Limon, İlker, *Politik İstikrarsızlık ve Tunus*, *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2019 Cilt: 10 Sayı:2, s.s.90-92, <https://www.esbadergisi.com/index.php/tr/sayilar/sutun-d-tr/sayi-19>, (13.01.2021).

Grafik 1. Nijer’in Kırılgan Devlet Göstergeleri (2006-2020)

Kaynak: Fragile States Index, The Fund for Peace, <https://fragilestatesindex.org/countrydata/niger> (12.04.2021).

Nijer’in diğer yapısal sorunları bu makalenin kapsamı dışında tutularak doğal kaynakların çatışma ile ilişkisi ve isyancı bir grubun bu kaynaklardan elde edilen geliri paylaşımına talebi ön plana çıkmaktadır. Tüm bunlar, uygun bir ortamda faaliyet gösteren bir isyancı grup için çatışmanın nedenlerinden bazılarını oluşturmaktadır. Bu durumda Nijer’de yaşayan Tuareglerin uranyum üzerinden gerçekleştirdikleri talepler ve çatışmanın nedenlerinin incelenmesi önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Fransız Sömürgeciliği ve Uranyum

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Fransa nükleer güç olma arzusu ortaya koyduğu ve enerji gereksinimi arttığı için uranyum ihtiyacı yükselmiştir. 1960’larda artan maliyetler ve azalan yerli kaynaklarla birlikte Fransa eski sömürgelerine yönelmiştir. Sömürge dönemi bağlantıları ve etkileri sayesinde az gelişmiş devletlerdeki uranyum madenlerinin çıkarılması için harekete geçen Fransa, erişimi kolay ve maliyeti ucuz kaynaklara ulaşmayı amaçlamıştır.²⁰ Fransa dekolonizasyon sürecinde; Gabon, Nijer ve diğer bağımsızlığını kazanan Afrika ülkeleriyle bir dizi savunma ve hammadde anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmalar, Fransa’ya uranyum ve diğer stratejik hammaddelere ayrıcalıklı erişim sağlarken aynı zamanda bu ülkenin bölgedeki askerî varlığının güçlenmesinin önünü açmıştır. Antlaşmalar, Fransa’nın Afrikalı liderleri yalnızca dış tehditlere karşı değil, aynı zamanda darbelere karşı savunmasını da içermektedir.²¹ Bu durum, yerli liderlere iktidarlarını sürdürmeleri için güvence sağlarken, Fransa’nın Sahel (Senegal, Moritanya, Mali, Burkina Faso, Nijer, Nijerya, Çad, Sudan ve Eritre) bölgesinde güvenlik, terör ve istikrarsızlığa karşı beş binin üzerinde birlik bulundurmasına imkân sağlamıştır.

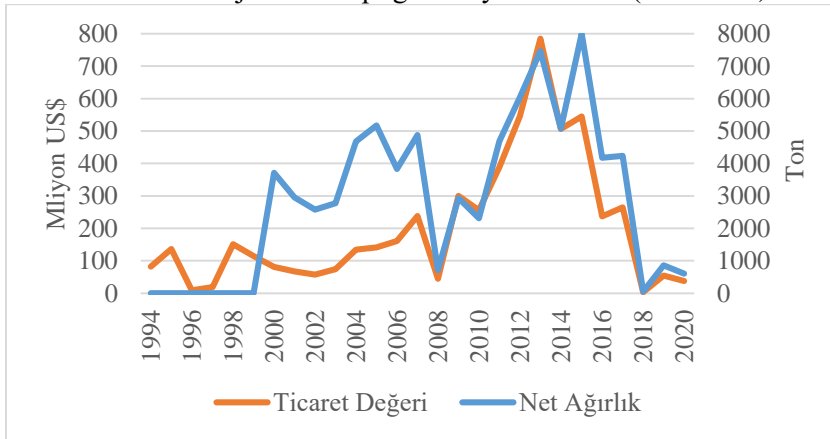
Afrikalı liderler açısından uranyum anlaşmasının belki de en önemli özelliği bir yandan söz konusu yönetimlere ekonomik sabit gelir garantilerken diğer yandan ülkenin az gelişmiş madencilik sektörünün kalkınmasını sağlamasıdır. Uranyum madenleri yüzünden Fransa ile Savunma ve Hammadde Anlaşmaları (1960) imzalayan Nijer, böylece bağımsızlık sonrasında ülkenin kolayca ulaşamayacağı kadar sermaye yatırımı çekmiş ve teknoloji

²⁰Dixon, Andrea A., and etc. *Left in The Dust, AREVA’s Radioactive Legacy in The Desert Towns of Niger*, Amsterdam, 2010, p.14.

²¹ Hecht, Gabrielle, *Being Nuclear: Africans and The Global Uranium Trade*, MIT Press, 2014, s.109.

transferi gerçekleştirmiştir.²² Nijer'de uranyumun varlığı, 1956'da Fransa tarafından finanse edilen araştırma kuruluşu olan Nükleer Enerji Merkezi Komisyonu (Commissariat à l'Énergie Atomique-CEA) tarafından Arlit bölgesinde keşfedilmiştir. Fransa devletine ait bir uranyum madencilik şirketi olan Areva'nın iki yan kuruluşu olan Société des Mines de l'Air (SOMAIR) ve Compagnie Minière d'Akouta (COMINAK) 50 yılı aşkın süredir Nijer'de uranyum çıkarmaktadır. 1968 yılında kurulan SOMAIR, Arlit'te yıllık 2.300 ton kapasiteli uranyum tesisi işletmektedir. 1974 yılında ise ikinci maden ocağı olan COMINAK kurulmuştur. Akokan'da bulunan COMINAK, SOMAIR'den farklı olarak bir yer altı madenidir.²³ Madenlerin güvenliği Fransa tarafından eğitilen ve finanse edilen kuvvetler tarafından sağlanmakta ve Fransız askerî danışmanlar tarafından desteklenmektedir.²⁴ Üretimin başlangıcından bu yana SOMAIR ve COMINAK vasıtasıyla 100.000 tondan fazla uranyum çıkarılmış ve 52 milyon tonun üzerinde cevher kazılmıştır.²⁵ Ortalama olarak, madenlerde her yıl 3.000 ton uranyum üretilmekte ve yaklaşık 200 milyon € değerinde satış gerçekleştirilmektedir.²⁶ Fakat Nijer bu satışlardan oldukça az bir pay almaktadır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri bu iddiayı doğrular niteliktedir. Grafik 2'de 1994-2020 yılları arasında Nijer'den Fransa'ya ihraç edilen uranyumun miktarı ve maliyeti yer almaktadır. Fransa ortalama olarak Nijer'den her yıl 3.700 ton maden almış, karşılığında 258,76 milyon dolar ödemiştir. 2007'de madenin çıkarılma maliyetinin yükselmesinin ardından Nijer Hükümeti'nin uranyum fiyatını arttırma talebi karşılık bulmuştur.²⁷ Böylece 2006'da kilogram başına 42 dolar ödeme yapan Fransa, 2009'da fiyatı 102 dolara yükseltmiştir.

Grafik 2. Fransa'nın Nijer'den Yaptığı Uranyum İthalatı (US \$-Ton)

Kaynak: United Nations International Trade Statistics, UN Comtrade Database, United Nations, 2021, <https://comtrade.un.org/data/>, (18.04.2021).²⁸

²² Aynı yerde, s.115.

²³ Dixon, a.g.e., s.10.

²⁴ Schritt, Jannik, From Nuclear Imperialism To Petro-Democracy?, Resource Assemblages and The Emergence of A New Political Configuration in Niger, Canadian Journal of African Studies/Revue canadienne des études africaines, 50, no. 2, 2016, s.239.

²⁵ Dixon, a.g.e., s.10.

²⁶ Aynı yerde.

²⁷ Philippov, Vasilii Rudol'fovich, Uranium Factor in France's Foreign Policy Towards Africa, Sententia, European Journal of Humanities and Social Sciences 2, 2015, p.174.

²⁸ Analize dahi edilen emtia kodları: 261210,284410,284430.

SOMAIR ve COMINAK'ın 2013 yılının sonunda biten lisanlarının ardından Areva ve Nijer lisans yenileme müzakereleri yapmışlardır. Bu görüşmelerde Nijer Hükûmeti daha önceki lisansta belirlenen %5,5 olan payını arttırmayı hedeflemiştir. 2014 yılında taraflar %12'lik pay, firma yönetimine Nijerli genel müdür atanması ve 90 milyon € değerinde yatırım gerçekleştirilmesi üzerinde anlaşmaya varmışlardır.²⁹ Böylece uranyumun getirdiği kârda bir nebze de olsa adalet sağlanmıştır. Ekonomik eşitsizliğin az da olsa düzeltilmesinden sonra Yeşil Barış (Greenpeace) bölgede incelemelerde bulunarak madenlerin çevreye verdiği zararları ortaya koymuştur. Areva'nın uranyum maden tesisleri bulunan Arlit ve Akokan kasabalarının çevresinde 2014 yılında toprak, su ve hava ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Bulgulara göre alınan beş su örneğinin dördünde uranyum kirliliğinin Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği sınırları aştığını tespit edilmiştir. Neticede madenlerin neden olduğu çevresel zararların insan sağlığını tehdit edecek seviyede olduğu belirtilmiştir.³⁰ Diğer yandan Fransa uranyum tesislerine iş gücü sağlamak amacıyla ulaşımı kolaylaştırarak Arlit ve Akokan kasabalarına yatırım yapmıştır. Bu durum madenlerde 2.000'den fazla işçinin çalışması sonucunu doğurarak diğer bölgelerden buralara olan göçü hızlandırmıştır.³¹ Bu durum demografik bir soruna yol açarak bölgenin asıl sakinleri olduğunu iddia eden Tuareglerin tepkisine neden olmuştur.

Tuaregler ve Uranyum

Kel Tamasheq olarak da bilinen Tuareg halkı; Batı Afrika, Sahra ve Sahel bölgesinde yaşayan ve Berberi soyundan gelen etnik bir gruptur.³² Yirminci yüzyılın sonlarına kadar Fransız sömürgesi altında yaşamlarını sürdüren Tuaregler, kölelik, paralı askerlik gibi uygulamalara maruz kalmışlardır.³³ Tuaregler bu duruma karşı geniş çaplı isyan, çatışma ve siyasi düzeni bozucu faaliyetler düzenlemişlerdir. Fakat 1900'lerin başlarında Fransız ordusunun müdahalesi, Tuaregleri neredeyse tamamen ortadan kaldırarak politik, ekonomik ve sosyal çevrelerden uzaklaştırmıştır.³⁴ 1914'te başlayan şiddetli kuraklık ve Fransa'nın Birinci Dünya Savaşı'na girmesi, Tuaregler için bir kez daha isyan etme imkânı sağlamıştır. Tuareg halkının isyanı, kervan ticaretinin durma noktasına gelmesi ve sömürge yönetimine uyum sağlayan diğer toplulukların tam destek vermemesi nedeniyle başarısız olmuştur.³⁵

Fransa'nın Afrika'daki egemenliği 1960'ların başına kadar sürmüştü, bu ülkenin Afrika'daki askerlerini geri çekmeye başlaması sonrasında ise eski sömürgeler bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. 1960'ta Mali ve Nijer'den başlayarak eski Fransız sömürgelerinin bağımsız devletler hâline gelmeleriyle, Tuaregler'in yoğun olarak yaşadıkları bölgeler yeni kurulan birkaç devlet arasında bölünmüştür. Bir zamanlar Tuaregler'in hâkim oldukları bölgeler ulusal sınırlarla ayrılmış, toplumlar arası hareket kısıtlanmış ve diğer etnik grupların egemen olduğu devletlerin yönetimi altında yaşamak

²⁹Uranium in Niger, World Nuclear Association, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/niger.aspx>, (21.01.2021).

³⁰ Mohanty, Abhijit, Uranium in Niger: When a Blessing Becomes a Curse, Geopolitical Monitor, <https://www.geopoliticalmonitor.com/uranium-in-niger-when-a-blessing-becomes-a-curse/>, (21.01.2021).

³¹ Dixon, a.g.e., s.16.

³² Rasmussen, Susan J., Tuareg Diaspora, (eds.) Ember, Melvin, etc., Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around The World, Springer Science & Business Media, 2004, p. 308.

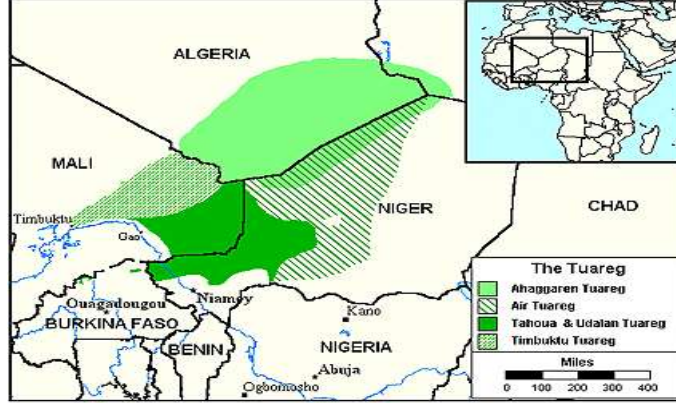
³³ Alesbury, Andrew, A Society in Motion: The Tuareg From The Pre-Colonial Era to Today, Nomadic Peoples 17, No. 1, 2013, p.115.

³⁴ Aynı yerde.

³⁵ Aynı yerde, s.116.

zorunda kalmışlardır. Günümüzde Tuareglerin ana vatanı olarak kabul edilen bölge; Cezayir, Libya, Mali, Burkina Faso ve Nijer arasında paylaşılmış durumdadır.

Harita 1. Tuareglerin Yaşadıkları Bölgeler

Kaynak: “Tuareg”, https://joshuaproject.net/people_groups/15223/NI, (30.04.2021)

Tuaregler ile yeni kurulan devletler arasında toprak ve özerklik talepleri gibi anlaşmazlıklar, bu halkın ana vatanında doğal kaynakların ve maden zenginliğinin keşfedilmesiyle daha da karmaşık bir hâle gelmiştir. Bu kaynakların keşfedildiği bölgelerde yaşayan Tuaregler için Libya ve Cezayir'de petrol ve doğal gaz, Mali'de altın, Nijer'de uranyumun varlığı büyük sorunlar yaratmıştır.³⁶ Bu durum bölgede istikrarsızlık ve güvenlik sorunlarının yaşanmasını beraberinde getirmiştir.

Yukarıda Fransız sömürgeciliği ve uranyum bölümünde ayrıntılı bir şekilde bahsedildiği üzere Tuareglerin yoğun olarak yaşadıkları bölgeler olan Arlit ve Akokon'da Areva tarafından iki uranyum madenin faaliyete geçirilmesi, gelirden pay alma taleplerini gündeme getirmiştir. Ayrıca kasabalara yapılan yatırımlar sonrasında güneyden Arlit'e gelen farklı etnik gruplar ve Tuaregler arasında sorunlar yaşanmış özellikle Hausa kabilesiyle arazi paylaşımı konusunda çatışmalar meydana gelmiştir.³⁷ Diğer yandan uranyumun işlenmeye başlanmasıyla birlikte Tuaregler ve Nijer arasındaki sorunlar giderek artmıştır. Diğer etnik gruplar arasındaki anlaşmazlıklar, toprak talepleri ve doğal kaynaklar üzerinden gelir elde etme isteği Tuaregleri politik ve ekonomik marjinalleşmeye iterek silahlı mücadeleye gitmelerine neden olmuştur. Tuareglerin talepleri, toplum içerisinde farkındalık oluşturarak destek bulmalarını sağlamıştır. Tuareglerin 1990 yılında Nijer'den özerklik ve ana vatanlarından çıkarılan uranyumdan elde edilen gelirden pay talep etmeleri üzerine Silahlı Direnişin Koordinasyonu (Coordination de la Résistance Armée-CRA) önderliğinde hükümet kuvvetleri ile çatışmalar başlamıştır.³⁸ 1995'e kadar süren çatışmalardan sonra taraflar arasında Barış Anlaşması imzalanarak uranyum gelirlerinin % 10-15'inin Tuareglere verilmesi ve bölgeye daha fazla siyasi otonomi sağlanması üzerinde anlaşılmıştır.³⁹ Bu anlaşmaya rağmen bazı Tuareg liderler, ayrılıkçı bir örgüt olan Silahlı Direniş Güçleri Birliği'ni (Union des Forces de la Résistance Armée-UFRA) kurmuşlar ve 1997 yılında yeniden Nijer Hükümeti ile çatışmaya başlamışlardır. Bu dönemde bir taraftan uranyum

³⁶ Aynı yerde, s.118.

³⁷ Koos, Carlo ve Matthias Basedau, Does Uranium Mining Increase Civil Conflict Risk? Evidence From A Spatiotemporal Analysis of Africa From 1945 to 2010, GIGA Working Paper, 205, 2012, p.p. 22-23.

³⁸ Abdalla, Muna A., Understanding Of The Natural Resource Conflict Dynamics: The Case Of Tuareg in North Africa And The Sahel, Institute for Security Studies Papers, 2009, No. 194, 2009, s.7.

³⁹ Koos ve Basedau, a.g.e., p.,23.

madenciliğinden kaynaklanan çevre sorunlarının zirve yapması diğer yandan ise kötü çalışma koşulları yüzünden grevlere gidilmesi neticesinde Nijer Hükûmeti zor duruma düşmüştür.⁴⁰

Ayrıca Kuzey Mali'deki Tuareglerin ayaklanma girişimi, Nijer'deki Tuareg halkını da etkileyerek sonuçta Nijer Adalet Hareketi'nin (Mouvement Nigérien pour la Justice-MNJ) kurulmasını tetiklemiştir.⁴¹ 2007 yılında Kuzey Nijer'de Nijer Hükûmeti'yle çatışan MNJ, 1995 Barış Anlaşması'nı görmezden gelerek daha fazla ekonomik hak talep etmiş ve uranyum gelirinden yüzde 50 pay istemiştir. Ayrıca MNJ, uranyumun hem Nijer Hükûmeti hem de yabancı şirketler tarafından çıkarılmasını topraklarına yapılan bir ihlal olarak görürken, Arlit'deki uranyum madenlerinin işletilmesinin çevresel bir felakete yol açtığına iddia etmiştir.⁴² Diğer yandan 2007- 2009 arasında MNJ'ye bağlı bir grup olan Nijer Yurtsever Cephesi (Front Patriotique Du Niger-FPN) Arlit'in çevresinde saldırılar düzenlemiştir. Bu durumda Nijer Hükûmeti MNJ ile mücadele etmek amacıyla 4.000 asker görevlendirmek ve 60 milyon dolardan fazla kaynak ayırmak zorunda kalmıştır.⁴³ Nijer Hükûmeti artan terör faaliyetleri üzerine Ağustos 2008'de Kuzey Nijer'de sıkıyönetim ilan etmiştir.⁴⁴ Uluslararası İnsan Hakları Örgütleri olan Uluslararası Af Örgütü⁴⁵ ve İnsan Hakları İzleme Örgütü⁴⁶, MNJ'ye karşı yapılan mücadelede Nijer yönetiminin Tuareg halkına yönelik ağır insan hakları ihlalleri yaptığını tespit etmiştir. Neticede MNJ ve FNP'nin birbirlerinden kopmasından sonra Nisan 2009'da ilk anılan örgüt ile Nijer Hükûmeti arasında söz konusu örgütün silahlı mücadeleyi bırakması ve Tuareg halkına daha fazla hak verilmesini içeren bir barış anlaşması imzalanmıştır.⁴⁷ Hükûmetle yapılan 2009 Barış Anlaşması'na rağmen, Tuaregler siyasi ve ekonomik haklarından mahrum bırakılmış, hükûmet Tuareglere daha fazla kaynak aktarmayı kabul etse de bu halk giderek daha da fakirleşmiştir.⁴⁸

Küresel Terörizm Veri Tabanı'na (The Global Terrorism Database) göre Nijer'de 1991-2019 döneminde Tuaregler; MNJ, "Al Qaeda in the Islamic Maghreb" (AQIM), "Islamic State in The Greater Sahara" (ISGS) ve "The Movement for Unity and Jihad in West Africa" (MUJAO) örgütleri vasıtasıyla 61 eylem gerçekleştirmişlerdir. Bu eylemler sonucu 214 kişi hayatını kaybetmiştir. 1991 yılında özerklik talebi ile başlayan gerilla eylemleri, 2007'de yerini MNJ'nin eşit ve adil hak taleplerine bırakmıştır. Grafik 3'te açıkça görüldüğü üzere 2009 Barış Anlaşması, Tuareg eylemlerinin son bulmasını sağlarken Batı Afrika'daki radikal terörist gruplar Nijer'de faaliyet göstermeye başlamıştır.

⁴⁰ Aynı yerde, s.22-23.

⁴¹ Aynı yerde.

⁴² Abdalla, Muna A., a.g.e., p.7.

⁴³ Keenan, Jeremy, Uranium Goes Critical in Niger: Tuareg Rebellions Threaten Sahelian Conflagration. *Review Of African Political Economy* 35, No. 117 , 2008, p.451.

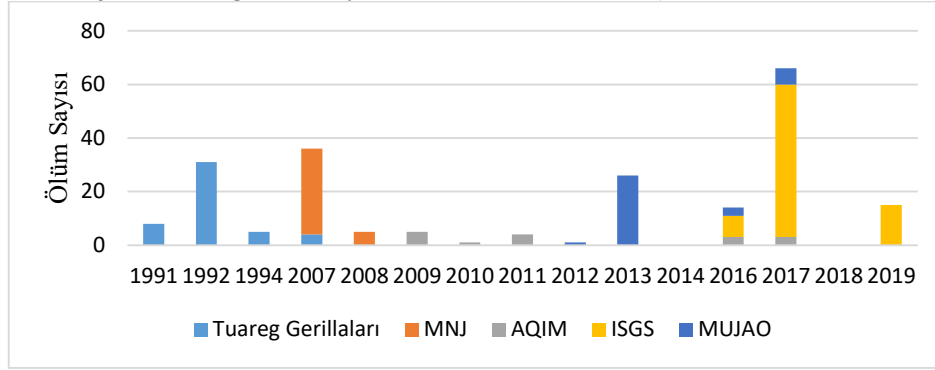
⁴⁴ Aynı yerde, p.452.

⁴⁵ "Niger: Extrajudicial Executions and Population Displacement in The North of The Country", Amnesty International, 19 December 2007, <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2007/12/niger-extrajudicial-executions-and-population-displacement-north-country/>, (23.01.2021).

⁴⁶ "Niger: Warring Sides Must End Abuses Of Civilians, Human Right Watch", 19 December 2007, <https://www.hrw.org/news/2007/12/19/niger-warring-sides-must-end-abuses-civilians>, (23.01.2021).

⁴⁷ Abdalla, a.g.e., p.7.

⁴⁸ Elischer, Sebastian, After Mali Comes Niger West Africa 's Problems Migrate East, *Foreign Affairs*, 12 February 2013, <https://www.foreignaffairs.com/articles/mali/2013-02-12/after-mali-comes-niger>, (3.01.2021).

Grafik 3. Nijer'deki Örgütlerin Eylemleri Sonucu Ölümler (1991-2019)

Kaynak: "The Global Terrorism Database (GTD), National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism University of Maryland, <https://www.start.umd.edu/gtd/>, (1.05.2021).

Uzun bir sessizliğin ardından 2012 yılında bu kez Mali'de yaşayan Tuaregler isyan etmişlerdir. Bunun üzerine Nijer Hükûmeti ülkesinde olası bir isyanı önlemek için kendi Tuareg nüfusuna yönelik ekonomik yardımları artırarak bazı siyasi haklar tanımıştır.⁴⁹ Mali'deki isyanın darbeye dönüşmesinin ardından El-Kaide ve DAESH'in Afrika uzantısı olan Büyük Sahra İslam Devleti (Islamic State in The Greater Sahara-ISGS) Mali'nin kuzey bölgesini ele geçirerek bölgedeki diğer devletlere güvenlik tehdidi oluşturmuştur.⁵⁰ Mart 2012'de ise bazı Tuareg liderler, AQIM ve MUJAO ile iş birliği yapmışlardır.⁵¹ Hâlihazırda kuzey Mali'de etkinlik gösteren ISGS, Tuaregler vasıtasıyla kuzey Nijer'de hareket alanı bulduğundan 2009'da imzalanan Barış Anlaşması işlevsiz hâle gelmiştir. Böylece Tuaregler ve Nijer arasında ISGS'nin etkisiyle tekrar bir mücadele başlamıştır.

23 Mayıs 2013 tarihinde ise MUJAO, Agadez şehrindeki bir askerî kışlayı ve Arlit'teki Areva uranyum sahasını hedef alan iki intihar saldırısı gerçekleştirmiştir.⁵² Saldırının ardından Fransa, enerji güvenliğini sağlamak⁵³ ve ISGS'nin Afrika'daki etkinliğini kırmak için Serval ve Barkhane operasyonları mucibince bir askerî müdahale başlatmıştır. Burkina Faso, Çad, Mali, Moritanya ve Nijer'in oluşturduğu G5 Sahel ülkeleri güvenlik tehditleri ve terörle mücadele kapsamında yaklaşık 4.000 Fransız askerinin bölgeye intikal etmesine izin vermiştir.⁵⁴ Böylece günümüzde hâlen devam etmekte olan Mali ve Nijer'deki Tuareg sorunu, ISGS ile terörist bir nitelik kazanarak bölgesel ve küresel bir soruna evrilmiştir.

Sonuç

Enerji üretiminde nükleer teknolojinin kullanımı, uranyum talebini arttırmış ve Nijer gibi doğal kaynak açısından zengin devletler için önemli bir gelir kaynağına dönüşmüştür. Fakat eski sömürgeci bir devlet olan Fransa ve Nijer'de etnik bir grup olan

⁴⁹ Koepf, Tobias, Terrorist Attacks in Niger: Not Another Mali, ISS Alert Issues 13, 2013, p.1.

⁵⁰ Islamic State in The Greater Sahara (ISGS), UNSC, <https://www.un.org/securitycouncil/content/islamic-state-greater-sahara-isgs>, (24.01.2021).

⁵¹ Elischer, a.g.e.

⁵² Koepf, a.g.e., s.1.

⁵³ Boeke, Sergei and Schuurman, Bart, Operation Serval: A Strategic Analysis of the French Intervention in Mali, 2013–2014. Journal of Strategic Studies, No. 6, 2015, s.806.

⁵⁴ G5 Sahel Joint Force and The Sahel Alliance, France Diplomacy, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/crises-and-conflicts/g5-sahel-joint-force-and-the-sahel-alliance/>, (24.01.2021).

Tuaregler, doğal kaynağın oluşturacağı refahı hiçe sayarak Nijer'i çıkmaza sokmuşlardır. Fransa ve Tuaregler örneğinde incelendiği üzere Nijer'de doğal kaynaklar üzerinden uygulanan yeni sömürgecilik, bölgesel güvenlik ve istikrarı tehdit ederek çatışmaya zemin hazırlamıştır.

1960 yılına kadar Fransa'nın yönetimi altında kalan Nijer, bağımsızlık sonrası Fransızca'yı resmî dil olarak kabul etmiş ve Batı Afrika CFA frangını para birimi olarak kullanmaya devam etmiştir. Dahası Nijer, Fransa'nın enerji ihtiyacını karşılamak amacıyla Savunma ve Hammadde Anlaşmalarını (1960) kabul etmiştir. Böylece sömürgecilik yöntem değiştirerek hukuki bir yapıya bürünmüştür. Söz konusu anlaşmaların bugün de yürürlükte olması bu ülkede Fransız etkisinin devam ettiğini göstermektedir.

Yukarıda işaret edildiği üzere Areva'ya bağlı kurumlar 1968 yılında Tuareglerin yaşadıkları Arlit ve Akakon'da uranyum maden işletmeleri açmışlardır. Fransa'ya 50 yıldan bu yana uranyum sağlayan Nijer, bu ticaretten adil bir pay alamamış ve İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde (Human Development Index) son sıralarda kalmıştır. Ayrıca madenlerden kaynaklanan zehirli atıkların içme suyuna karıştığı ve sağlık sorunları oluşturduğu Yeşil Barış Örgütü'nün raporlarına yansımıştır. Yani Nijer'in Fransa ile gerçekleştirdiği uranyum ticaretinden sağladığı gelir; ülkenin karşı karşıya olduğu güvenlik ve çevre sorunlarına harcadığından ülkenin kalkınmasına herhangi bir faydası olmamaktadır.

Fransa'nın Nijer'de karşılaştığı diğer bir sorun ise Tuaregler olmuştur. Bu halk zamanla Arlit ve Akokon'da kurulan uranyum madenleri üzerinde toprak mülkiyeti ve gelirden pay elde etmişlerdir. Ancak yeterli ekonomik ve siyasi haklara ulaşamayan Tuaregler, MNJ'yi kurarak silahlı direniş başlatmışlardır. 1990-1995 ve 2007-2009 dönemlerinde meydana gelen çatışmalar sonucunda Nijer Hükûmeti ile Tuaregler arasında belli oranlarda uranyum geliri elde edilmesi üzerine barış anlaşmaları imzalanmış olsa da bölgede çevresel ve sağlık problemleri devam etmiştir. 2012 yılında Tuareglerin ISGS ve AQIM gibi örgütler vasıtasıyla radikalleşmeleri barış dönemine son vererek çatışmaların yeniden başlamasına neden olmuştur. Bu şartlar altında Nijer uluslararası müdahaleye açık hâle gelmiştir. Özellikle Fransa ve G5 Sahel ülkeleri burada operasyonlar düzenlemişlerdir.

15'inci yüzyılda Avrupa merkezli olarak başlayan sömürgecilik, doğal kaynaklar ve iş gücü ihtiyacı gibi sebeplerle küreselleşme çağı olan 21'inci yüzyılda da şekil değiştirerek devam etmektedir. Küreselleşme, yeni sömürgecilik (post-kolonyalizm) ve merkez-çevre yaklaşımları bu dönemi açıklamak için kullanılan kavramlardandır. Dünya sistemi kuramına göre merkez ülkeler (sanayi ülkeleri), çevre ülkelerdeki (gelişmekte olan ülkeler) seçkinler veya etnik gruplarla iş birliği yaparak bu ülkelerdeki menfaatlerini korumaktadırlar. Ayrıca gerektiğinde bu bağımlılık ilişkisinin sürdürülmesi için askerî güç kullanmaktan çekinmemektedirler. Fransa, Nijer, uranyum ve Tuaregler arasındaki ilişkiler gelecekteki bölgesel krizlerin anlaşılmasına da katkı sunabileceklerdir. Bu çalışma kapsamında, yeni sömürgeciliğin bölgesel istikrarsızlığa neden olduğu ve bu durumun küresel aktörlerin kriz bölgelerine müdahalesine yol açtığı rahatlıkla söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abdalla, Muna A., Understanding Of The Natural Resource Conflict Dynamics: The Case Of Tuareg in North Africa And The Sahel, Institute for Security Studies Papers, 2009, No. 194, 2009.
- Alao, Abiodun, Natural Resources and Conflict in Africa: The Tragedy of Endowment, University Rochester Press, New York, 2007.
- Alesbury, Andrew, A Society in Motion: The Tuareg From The Pre-Colonial Era to Today, Nomadic Peoples 17, No. 1, 2013.
- Balcı, Ali. "Post-Kolonyalizm", Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular, Kardeş, Şaban ve Balcı, Ali (ed.), Küre Yayınları, İstanbul, 2014.
- Boeke, Sergei and Schuurman, Bart, Operation Serval: A Strategic Analysis of the French Intervention in Mali, 2013–2014. Journal of Strategic Studies, No. 6, 2015.
- Dixon, Andrea A., and etc. Left in The Dust, AREVA's Radioactive Legacy in The Desert Towns of Niger, Amsterdam, 2010.
- Elischer, Sebastian, After Mali Comes Niger West Africa 's Problems Migrate East, Foreign Affairs, 12 February 2013, <https://www.foreignaffairs.com/articles/mali/2013-02-12/after-mali-comes-niger>, (3.01.2021).
- Fragile States Index, The Fund for Peace, <https://fragilestatesindex.org/countrydata/niger>, (12.04.2021).
- G5 Sahel Joint Force and The Sahel Alliance, France Diplomacy, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/crises-and-conflicts/g5-sahel-joint-force-and-the-sahel-alliance/>, (24.01.2021).
- Galtung, Johan, Dietrich Fischer, Pioneer of Peace Research. Vol. 5. Springer, 2013.
- Hecht, Gabrielle, Being Nuclear: Africans and The Global Uranium Trade, MIT Press, 2014.
- Humphreys, Macartan, Natural Resources, Conflict, and Conflict Resolution: Uncovering The Mechanisms, Journal of Conflict Resolution, no. 4, 2005.
- Islamic State in The Greater Sahara (ISGS), UNSC, <https://www.un.org/securitycouncil/content/islamic-state-greater-sahara-isgs>, (24.01.2021).
- Jeppesen, Chris and Smith, W.M. Andrew, Britain, France and the Decolonization of Africa: Future Imperfect?. UCL Press, London, 2017.
- Karakuzu, Taner ve Limon, İlker, Politik İstikrarsızlık ve Tunus, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, Haziran 2019 Cilt: 10 Sayı:2, , <https://www.esbadergisi.com/index.php/tr/sayilar/sutun-d-tr/sayi-19>, (13.01.2021).
- Keenan, Jeremy, Uranium Goes Critical in Niger: Tuareg Rebellions Threaten Sahelian Conflagration. Review Of African Political Economy 35, No. 117, 2008.
- Koepf, Tobias, Terrorist Attacks in Niger: Not Another Mali, ISS Alert Issues 13, 2013, p.1.
- Koos, Carlo ve Matthias Basedau, Does Uranium Mining Increase Civil Conflict Risk? Evidence From A Spatiotemporal Analysis of Africa From 1945 to 2010, GIGA Working Paper, 205, 2012.
- Küçük Mustafa, "Marksist Teoriler" Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular, Kardeş, Şaban ve Balcı, Ali (ed.), Küre Yayınları, İstanbul, 2014.
- Langan, Mark, Neo-Colonialism and the Poverty of 'Development' in Africa, Springer, 2017.
- Markakis, John, Resource Conflict in the Horn of Africa, Sage Publications, London, 1998.
- Mohanty, Abhijit, Uranium in Niger: When a Blessing Becomes a Curse, Geopolitical Monitor, <https://www.geopoliticalmonitor.com/uranium-in-niger-when-a-blessing-becomes-a-curse/>, (21.01.2021).

- Özensoy, Ahmet, Utku, “15 ve 16. Yüzyıllarda Sömürgecilik Hareketleri, Fiyat Devrimi ve Sömürgecilik İdeolojisi ” Tarih ve Gelecek Dergisi, 5/3, Aralık-2019.
- Philippov, Vasilii Rudol'fovich, Uranium Factor in France's Foreign Policy Towards Africa, Sententia, European Journal of Humanities and Social Sciences 2, 2015.
- Rasmussen, Susan J., Tuareg Diaspora, (eds.) Ember, Melvin, etc., Encyclopedia of Diasporas: Immigrant and Refugee Cultures Around The World, Springer Science & Business Media, 2004.
- Rodney, Walter, How Europe Underdeveloped Africa, Bogle-L'Ouverture Publications, London and Tanzanian Publishing House, Dar-Es-Salaam, 1973.
- Ross, Michael, L. What Do We Know About Natural Resources and Civil War?, Journal of Peace Research, 41, no, 3, 2004.
- Schritt, Jannik, From Nuclear Imperialism To Petro-Democracy?, Resource Assemblages and The Emergence of A New Political Configuration in Niger, Canadian Journal of African Studies/Revue canadienne des études africaines, 50, no. 2, 2016.
- Siri Aas Rustad and Helga Malmin Binningsbø, A Price Worth Fighting For? Natural Resources and Conflict Recurrence, Journal of Peace Research, 49, no. 4, 2012.
- Uranium in Niger, World Nuclear Association, <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/niger.aspx>, (21.01.2021).
- United Nations International Trade Statistics, UN Comtrade Database, United Nations, 2021, <https://comtrade.un.org/data/>, (18.04.2021)
- Uygur, Erdoğan ve Uygur, Fatma, Fransız Sömürgecilik Tarihi Üzerine Bir Araştırma, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 173, no. 173, 2014, s.276.
- Wallerstein, Immanuel, The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. Vol. 1, University of California Press, California, 2011.
- “Niger: Extrajudicial Executions and Population Displacement in The North of The Country”, Amnesty International, 19 December 2007, <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2007/12/niger-extrajudicial-executions-and-population-displacement-north-country/>, (23.01.2021).
- “Niger: Warring Sides Must End Abuses Of Civilians, Human Right Watch”, 19 December 2007, <https://www.hrw.org/news/2007/12/19/niger-warring-sides-must-end-abuses-civilians>, (23.01.2021).
- "The Global Terrorism Database (GTD), National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism University of Maryland, <https://www.start.umd.edu/gtd/>, (1.05.2021).
- “Tuareg”, https://joshuaproject.net/people_groups/15223/NI, (30.04.2021).